

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

5-9 класи НУШ

Нормативна основа: наказ Міністерства освіти і науки України від 04.05.2026 № 722 «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів» (у чинній редакції, зі змінами, внесеними наказом МОН від 29.06.2026 № 1001).

Предметні критерії розроблено на основі загальних критеріїв наказу № 722 з урахуванням Державного стандарту базової середньої освіти та специфіки мовно-літературної освітньої галузі. Це методична деталізація для практичного оцінювання, а не дослівне відтворення тексту наказу.

Для мовно-літературної освітньої галузі передбачено 4 групи результатів: ГР1 «Усна взаємодія», ГР2 «Робота з текстом», ГР3 «Письмова взаємодія», ГР4 «Дослідження мовлення».

1. ЗАГАЛЬНІ ПРЕДМЕТНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Під час визначення рівня досягнення результатів навчання враховуються п'ять інтегрованих показників: **когнітивні процеси, навчальна діяльність, рівень самостійності, рівень комунікації та взаємодії, частота вияву умінь.**

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву умінь
1 / початковий	Сприймає лише окремі слова, мовні факти або фрагменти повідомлення; має дуже фрагментарне уявлення про вивчене.	Виконує окремі елементи найпростішого мовного чи мовленнєвого завдання тільки за безпосереднім зразком або підказкою.	Працює лише за постійної покрокової допомоги й контролю.	Реагує на окремі звернення; відповідь переважно однословна або фрагментарна; майже не долучається до взаємодії.	Уміння виявляються поодинокі й нестабільно.
2 / початковий	Розпізнає частину знайомої інформації: окремі мовні одиниці, правила, факти, ознаки тексту; відтворення неповне.	За зразком виконує частину простого завдання: знаходить окремий приклад, обирає відповідь, доповнює готову конструкцію.	Потребує постійних інструкцій, нагадувань і зовнішнього контролю.	Відповідає на прямі запитання короткими фразами; може повторити запропоновану мовленнєву модель.	Уміння виявляються епізодично, переважно після підказки.
3 / початковий	За зразком відтворює частину вивченого, називає окремі мовні поняття, визначає очевидні ознаки слова, речення або тексту.	Виконує прості вправи на розпізнавання, добір, списування, відтворення чи коротку відповідь за алгоритмом.	Потребує допомоги, але після пояснення може завершити окрему просту дію.	Формулює прості висловлювання, відповідає на нескладні запитання, з допомогою дотримується правил мовленнєвої взаємодії.	Уміння виявляються час від часу у добре знайомих ситуаціях.
4 / середній	Відтворює основний зміст вивченого, розуміє загальну тему повідомлення або тексту, розпізнає вивчені мовні явища.	Виконує типові репродуктивні завдання за запропонованим алгоритмом; застосовує правило в очевидних випадках із допомогою.	Частину завдання виконує самостійно, але потребує підтримки під час вибору способу дії або виправлення помилок.	Бере участь у простому діалозі, дає коротку змістову відповідь, дотримується базових норм спілкування за нагадування.	Уміння виявляються переважно в типових ситуаціях, але ще нестабільно.
5 / середній	Застосовує засвоєні знання у знайомій ситуації, знаходить основну інформацію, установлює прості зв'язки між мовними фактами.	Виконує типові вправи за відомим алгоритмом; створює короткі усні й письмові висловлювання за планом або опорами.	Потребує ситуативної допомоги; може самостійно виправити частину помилок після вказівки на них.	Висловлює власну думку простими реченнями, підтримує короткий діалог, виконує свою роль у парній або груповій роботі.	Уміння в типових ситуаціях виявляються періодично.
6 / середній	Розуміє й пояснює основні мовні поняття, установлює очевидні смислові та мовні зв'язки, робить прості висновки.	Самостійно виконує більшість типових завдань: працює з нескладним текстом, застосовує правила, створює зв'язне коротке висловлювання.	Потребує допомоги лише на окремих етапах; здатний перевірити роботу за зразком або контрольним списком.	Підтримує діалог, ставить уточнювальні запитання, реагує на думку співрозмовника, дотримується основних норм мовленнєвого етикету.	У знайомих навчальних ситуаціях уміння виявляються досить регулярно.
7 / достатній	Аналізує та систематизує інформацію, розрізняє основне й другорядне, пояснює функції вивчених мовних засобів у контексті.	Виконує аналітичні та частково-пошукові завдання за відомим алгоритмом; перетворює інформацію, редагує очевидні недоліки.	Переважно працює самостійно; звертається по допомогу за потреби й використовує зворотний зв'язок для вдосконалення роботи.	Аргументує думку простими доказами, співпрацює, урахує позиції інших, добирає доречні засоби спілкування.	Сформовані вміння стабільно виявляються у типових ситуаціях.
8 / достатній	Порівнює мовні явища й тексти, інтерпретує інформацію, розпізнає явні смислові відтінки та доцільність мовних засобів.	Виконує типові проблемні й творчі завдання; самостійно добирає мовні засоби відповідно до мети, жанру й адресата.	Самостійно організовує значну частину роботи, здійснює самоперевірку й редагує текст або висловлювання.	Підтримує змістовну взаємодію, порівнює різні позиції, аргументує власну думку й конструктивно реагує на зауваження.	Уміння стабільно виявляються в більшості типових ситуацій.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву умінь
9 / достатній	Аналізує, інтерпретує й оцінює мовну та текстову інформацію, установлює закономірності, робить обґрунтовані висновки.	Самостійно виконує аналітичні, дослідницькі й творчі завдання; адаптує висловлювання до комунікативної ситуації та аргументує вибір засобів.	Самостійно працює з типовими й окремими нетиповими завданнями, виправляє більшість власних помилок.	Ініціює обговорення, послідовно обстоює позицію, слухає й аналізує аргументи інших, дотримується культури мовлення.	Уміння постійно виявляються в типових ситуаціях.
10 / високий	Узагальнює інформацію з кількох джерел, критично оцінює зміст і мовне оформлення, застосовує знання в нових комунікативних контекстах.	Виконує дослідницькі й творчі завдання, самостійно обирає стратегію читання, слухання, письма, говоріння та редагування.	Планує власну діяльність, визначає критерії якості, коригує роботу на основі самооцінювання та зворотного зв'язку.	Ініціює конструктивну комунікацію, переконливо аргументує, гнучко добирає мовні засоби відповідно до ситуації.	Уміння систематично виявляються в типових і частині нетипових ситуацій.
11 / високий	Критично зіставляє тексти, мовні явища й способи висловлення, оцінює точність, доречність, стилістичний ефект і надійність інформації.	Виконує складні дослідницькі та творчі завдання, пропонує кілька способів мовного розв'язання комунікативної проблеми й обґрунтовує вибір.	Самостійно планує, перевіряє та вдосконалює роботу; переносить сформовані стратегії на нові завдання.	Конструктивно дискутує, оцінює аргументи, розвиває думки інших, адаптує мовлення до аудиторії та комунікативної мети.	Уміння систематично виявляються в типових і нетипових ситуаціях.
12 / високий	Критично осмислює, синтезує та інтерпретує складну мовну й текстову інформацію; формулює самостійні доказові висновки.	Самостійно виконує складні нестандартні мовні, мовленнєві, дослідницькі та творчі завдання; створює якісний оригінальний мовленнєвий продукт.	Самостійно планує стратегію, оцінює результат і власний поступ, визначає шляхи подальшого вдосконалення мовлення.	Веде змістовну дискусію, доречно реагує на контраргументи, точно й виразно використовує мовні та невербальні засоби.	Уміння системно й упевнено виявляються як у типових, так і в нових ситуаціях.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ГРУПАМИ РЕЗУЛЬТАТІВ

У мовно-літературній освітній галузі чотири групи обов'язкових результатів навчання. Для української мови вони охоплюють усне спілкування, роботу з текстами й медіатекстами, письмову/цифрову взаємодію та дослідження мовних і мовленнєвих явищ.

ГР 1. УСНА ВЗАЄМОДІЯ (МОВ 1)

Охоплює сприймання й використання усної та аудіовізуальної інформації, відповіді на запитання, переказ і інтерпретацію почутого, ведення діалогу й дискусії, створення усних висловлювань, дотримання норм літературної вимови, доречне використання інтонації та невербальних засобів.

Бал	Критерій досягнення
1	За значної допомоги розпізнає окремі знайомі слова або фрагменти усного повідомлення; реагує лише на найпростіше звернення.
2	Виокремлює з короткого знайомого повідомлення окрему явно подану інформацію; відповідає на пряме запитання одним словом або короткою фразою.
3	За запитаннями або зразком відтворює частину почутого, визначає очевидну тему; бере участь у найпростішому діалозі за підтримки.
4	Розуміє основний зміст нескладного усного повідомлення, виконує усну інструкцію, дає коротку логічну відповідь; за допомогою дотримується норм вимови й етикету.
5	Визначає тему та основну інформацію почутого, ставить прості уточнювальні запитання, підтримує короткий діалог і створює невелике усне висловлювання за планом.
6	Самостійно передає основний зміст почутого, розрізняє основне й другорядне, формулює простий висновок; підтримує діалог і виголошує підготовлене зв'язне висловлювання.
7	Аналізує зміст і форму усного повідомлення, визначає мету мовця та роль окремих інтонаційних чи невербальних засобів; аргументує власну позицію в знайомій ситуації.
8	Інтерпретує явну й частково приховану інформацію, порівнює позиції, доречно реагує на репліки співрозмовників; адаптує усне висловлювання до мети, жанру й аудиторії.
9	Критично оцінює усну інформацію, розпізнає аргументи, факт і судження, окремі маніпулятивні прийоми; веде змістовну дискусію й послідовно обстоює позицію.
10	Узагальнює інформацію з кількох усних або аудіовізуальних повідомлень, добирає переконливі аргументи, гнучко використовує вербальні, інтонаційні та невербальні засоби.
11	Критично оцінює ефективність і надійність усного повідомлення, розпізнає смислові відтінки та приховані наміри; упевнено модерує або підтримує дискусію, коригує власне мовлення.
12	Самостійно планує й створює складне, точне, виразне усне висловлювання для нової комунікативної ситуації; критично опрацьовує почуту інформацію, реагує на контраргументи й свідомо керує мовними та невербальними засобами.

ГР 2. РОБОТА З ТЕКСТОМ (МОВ 2)

Охоплює сприймання, аналіз, інтерпретацію та критичне оцінювання текстів і медіатекстів, визначення теми та основної думки, структури й авторської позиції, перевірку інформації, перетворення текстової інформації та творче читання.

Бал	Критерій досягнення
1	За допомогою розпізнає в тексті окреме знайоме слово, факт, заголовок або візуальний елемент; цілісного розуміння тексту ще не демонструє.
2	За вказівкою знаходить у короткому нескладному тексті окрему явно подану інформацію.
3	За запитаннями або зразком визначає окремі факти, тему чи послідовність подій; відтворює невеликий фрагмент прочитаного.
4	Визначає тему й основний зміст нескладного тексту, знаходить потрібну інформацію, розпізнає основні структурні частини за запропонованим алгоритмом.
5	Розрізняє основну й другорядну інформацію, визначає прості мікротеми, пояснює очевидні зв'язки між частинами тексту, робить елементарний висновок.
6	Самостійно розуміє новий текст знайомого жанру, визначає тему, основну думку, ключову інформацію; складає план, таблицю, схему або стислий переказ.
7	Аналізує структуру тексту та функції окремих мовних засобів, порівнює інформацію з двох джерел, добирає релевантні факти для відповіді або висновку.
8	Інтерпретує явну й неявну інформацію, визначає позицію автора, розмежовує факт, судження й припущення; оцінює окремі ознаки надійності та перетворює інформацію в іншу форму.
9	Критично зіставляє кілька текстів або медіатекстів, виявляє суперечності, упередження чи маніпулятивні засоби, формулює доказову інтерпретацію з опорою на текст.
10	Узагальнює й синтезує інформацію з різнотипних джерел, порівнює інтерпретації, оцінює аргументи та створює самостійний обґрунтований висновок.
11	Здійснює глибокий критичний аналіз нового тексту або медіатексту: оцінює достовірність, повноту, контекст, авторську позицію, стильові й жанрові особливості та можливі альтернативні прочитання.
12	Самостійно здійснює комплексне дослідницьке читання: інтегрує інформацію з кількох джерел, перевіряє її, критично оцінює інтерпретації, творчо перетворює матеріал і формулює оригінальний доказовий висновок.

ГР 3. ПИСЬМОВА ВЗАЄМОДІЯ (мов 3)

Охоплює створення, оформлення, редагування й удосконалення письмових та цифрових текстів різних типів, стилів і жанрів; висловлення й аргументацію власної позиції; урахування адресата, мети та ситуації спілкування; дотримання лексичних, граматичних, орфографічних і пунктуаційних норм.

Бал	Критерій досягнення
1	За значної допомоги записує окремі слова або короткі фрагменти; текст не має достатньої зв'язності, численні порушення норм ускладнюють розуміння.
2	За зразком складає просте речення або коротку відповідь; зміст фрагментарний, мовне оформлення потребує постійної підтримки.
3	Створює кілька пов'язаних речень за планом або опорами; передає просту думку, але допускає багато мовних, орфографічних і пунктуаційних помилок.
4	Створює нескладний зв'язний текст за готовим планом; частково враховує тему й адресата, використовує прості засоби зв'язку; дотримується базових норм із допомогою.
5	Створює короткий текст знайомого жанру з початком, основною частиною й завершенням; висловлює власну думку, допускаючи помилки, які переважно не заважають розумінню.
6	Самостійно створює зв'язний текст знайомого типу й жанру, дотримується основних норм літературної мови, добирає доречну лексику; після підказки редагує частину недоліків.
7	Планує й створює структурований текст відповідно до мети, жанру та адресата; наводить прості аргументи, дотримується мовних норм у більшості випадків і самостійно виправляє очевидні помилки.
8	Створює логічний, зв'язний і стилістично доречний текст, варіює лексику та синтаксичні конструкції, аргументує позицію, коректно використовує інформацію з джерел і редагує текст.
9	Адаптує письмове висловлювання до конкретної аудиторії та комунікативної ситуації, використовує докази й засоби текстової зв'язності; мовне оформлення загалом нормативне й стабільне.
10	Створює розгорнутий текст складнішого жанру, синтезує інформацію з кількох джерел, вибудовує переконливу аргументацію, свідомо добирає стильові засоби та ретельно редагує.
11	Створює змістовний, точний і стилістично виразний текст різних жанрів, ураховує альтернативні позиції, дотримується академічної доброчесності, здійснює глибоке саморедагування.
12	Самостійно створює оригінальний, цілісний, комунікативно ефективний письмовий або цифровий текст високої якості; безпомилково або майже безпомилково застосовує мовні норми, свідомо керує стилем і вдосконалює текст за власними критеріями.

ГР 4. ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЯ (МОВ 4)

Охоплює дослідження мовних явищ і мовних одиниць різних рівнів, установлення закономірностей їх функціонування, аналіз доречності мовних засобів, використання знань з мови у власній мовленнєвій творчості та вдосконалення індивідуального стилю мовлення.

Бал	Критерій досягнення
1	За значної допомоги розпізнає окрему знайому мовну одиницю або явище, але не може пояснити його ознаки чи функцію.
2	За зразком знаходить у слові, реченні або тексті окремий вивчений мовний факт; пояснення відсутнє або фрагментарне.
3	Виконує найпростіший мовний розбір або класифікацію за готовим алгоритмом; називає окрему ознаку мовної одиниці.
4	За правилом і з допомогою визначає вивчене мовне явище, пояснює його базову ознаку та застосовує правило в очевидному типовому випадку.
5	Класифікує знайомі мовні одиниці, добирає приклади, пояснює простий вибір форми або написання, знаходить окремі помилки за вказаним правилом.
6	Самостійно аналізує типові мовні явища, застосовує правило, робить простий висновок про функціонування мовної одиниці в контексті, виправляє типові помилки.
7	Установлює зв'язки між мовними одиницями різних рівнів, порівнює форми та способи вираження, пояснює роль мовного засобу в конкретному висловлюванні.
8	Аналізує мовне явище в тексті, пояснює доречність уживання певної форми або конструкції, експериментує із заміною мовних засобів і оцінює зміни смислу чи стилю.
9	Самостійно виявляє закономірності функціонування мовних одиниць, порівнює нормативні та контекстуальні варіанти, аргументує виправлення й використовує результати аналізу для вдосконалення власного мовлення.
10	Інтегрує знання з різних рівнів мовної системи, досліджує функції мовних засобів у текстах різних стилів і жанрів, свідомо застосовує висновки у власній мовленнєвій творчості.
11	Формулює мовознавче припущення, перевіряє його на дібраних прикладах, оцінює варіанти мовного оформлення за нормою, точністю, виразністю й стилістичною доречністю; удосконалює власний стиль.
12	Самостійно проводить цілісне міні-дослідження мовного або мовленнєвого явища, узагальнює закономірності, пояснює варіативність і контекст, критично оцінює мовний вибір та творчо застосовує результати для створення й удосконалення власного мовлення.

Важливо: одне завдання може охоплювати кілька груп результатів. Наприклад, зміст відповіді на основі прочитаного може оцінюватися за ГР2, а якість письмового оформлення цієї самої відповіді - за ГР3. Учитель заздалегідь визначає, які результати є об'єктом оцінювання конкретного завдання.

3. МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

- Критерії слід конкретизувати до певного виду роботи, теми, жанру й очікуваного результату, але зберігати логіку 12-бальної шкали та вимоги освітньої галузі.
- Під час оцінювання письмової роботи важливо розділяти змістовий результат і мовне оформлення: одна відповідь може давати підстави для оцінювання кількох ГР.
- Для ГР1 оцінюємо не лише правильність відповіді, а й розуміння почутого, логічність, аргументацію, взаємодію, доречність інтонаційних і невербальних засобів.
- Для ГР2 бажано пропонувати нові тексти або медіатексти знайомої тематики й опрацьованого жанру, щоб перевіряти саме сформовані читацькі стратегії, а не пам'ять про текст.
- Для ГР3 урахуємо комунікативну мету, зміст, структуру, зв'язність, жанрово-стильову доречність, аргументацію та дотримання норм літературної мови. Кількість помилок не має бути єдиним критерієм оцінки.
- Для ГР4 оцінюємо не механічне відтворення правила, а здатність спостерігати, аналізувати, пояснювати функціонування мовних одиниць у контексті та застосовувати висновки у власному мовленні.
- Формувальне оцінювання, самооцінювання та взаємооцінювання доцільно проводити за короткими зрозумілими критеріями або контрольними списками, відомими учням до початку роботи.
- Результат визначають за сукупністю проявів і динамікою поступу. Разова помилка або разовий успіх не повинні автоматично визначати семестровий рівень.

Структура ГР у мовно-літературній галузі: ГР1 «Усна взаємодія» містить 8 загальних результатів; ГР2 «Робота з текстом» - 7; ГР3 «Письмова взаємодія» - 3; ГР4 «Дослідження мовлення» - 2. Конкретне завдання співвідноситься з відповідним загальним і конкретним результатом Державного стандарту.

Офіційні джерела, використані для методичної адаптації:

1. Наказ МОН України від 04.05.2026 № 722 «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів» (чинна редакція).
2. Державний стандарт базової середньої освіти: мовно-літературна освітня галузь.
3. МОН України. «Оцінювання в мовно-літературній освітній галузі (українська мова, українська та зарубіжна літератури)»: практичний путівник, 2025.

Матеріал підготовлено для практичного використання вчителями української мови у 5-9 класах НУШ.